

Lukáš Klee, Ondřej Ručka

Efektivní řešení sporů ve stavebnictví

Adjudikace prostřednictvím rady pro řešení sporů

*Určeno pro Kulatý stůl ARI: ADJUDIKACE (5. listopadu 2014). Připraveno na základě knihy Lukáš Klee s názvem *International Construction Contract Law* publikované nakladatelstvím Wiley Blackwell a knihy autora s názvem *Stavební smluvní právo* publikované nakladatelstvím Wolters Kluwer a stejnojmenného článku autorů.*

Lukáš Klee, Ondřej Ručka: Efektivní řešení sporů ve stavebnictví - Adjudikace prostřednictvím rady pro řešení sporů

Určeno pro Kulatý stůl ARI: ADJUDIKACE (5. listopadu 2014). Připraveno na základě knihy Lukáš Klee s názvem International Construction Contract Law publikované Wiley Blackwell a knihy autora s názvem Stavební smluvní právo publikované Wolters Kluwer a stejnojmenného článku autorů.

Obsah

1. Spory ve stavebnictví.....	5
2. Dispute Boards = Rady pro řešení sporů	5
3. Předcházení sporů (Dispute Avoidance).....	7
4. Rady pro řešení sporů: výhody a nevýhody.....	7
5. Dispute Adjudication Board ('DAB')	8
6. Dispute Review Board ('DRB')	9
7. Smluvní adjudikace: užití DAB ve smluvních vzorech FIDIC.....	9
8. Stanovisko FIDIC k alternativním metodám řešení sporů	11
9. Nezávislost a nestrannost rozhodování v adjudikaci.....	11
10. Vynutitelnost rozhodnutí „Rady pro řešení sporů“	11
11. Nezávazná doporučení	11
12. Mezitímní závazná rozhodnutí	12
13. Zákonná adjudikace	12
14. Režim zákonné adjudikace ve Spojeném království	13
15. Britský Systém pro výstavbové projekty (Scheme for Construction Contracts)	14
16. Některé procesní náležitosti zákonné adjudikace	14
17. Řešení sporů ve stavebnictví v Maďarsku	15

Cizí pojmy a zkratky

<i>Adjudikátor</i>	Expert řešící spor
<i>Alternative dispute resolutions (ADR)</i>	Alternativní metody řešení sporů
<i>Dispute Adjudication Board (DAB)</i>	Komise, rada nebo panel pro řešení sporů, která vyhotovuje rozhodnutí
<i>Dispute Review Board (DRB)</i>	Komise, rada nebo panel pro řešení sporů, která vyhotovuje doporučení
<i>Dispute avoidance</i>	Snaha sporům se zcela vyhnout

1. Spory ve stavebnictví

Výstavbové projekty jsou specifické tím, že s sebou přináší zvýšenou míru nebezpečí a rizik. Smluvní strany se obvykle snaží alokovat rizika té ze stran, která je lépe schopna takovýmto rizikům předcházet a čelit. Nicméně občas se vyskytnou nejasnosti v tom, kdo je odpovědný za jaká rizika a v jakém rozsahu. Příčina může být jak ve špatně napsané smlouvě, tak i v jejím nerespektování. V jiných případech strany jednoduše nechťejí nést důsledky rizika, i když je jim alokováno. Tyto případy a řada jiných situací zavádají důvod ke sporům. Spory ve stavebnictví jsou a vždy budou. Nelze je vyloučit a nemá smysl předstírat, že je na nich něco špatného. Je třeba dělat vše pro to, abychom se jim vyhnuli a v případě, že vzniknou, aby smlouva obsahovala efektivní systém řešení sporů při realizaci. Efektivní řešení sporů ve stavebnictví vyžaduje především rychlost, nízké náklady řešení sporu, neformální přístup a odbornost. Takový přístup zajišťuje pouze tzv. adjudikace. **Adjudikace je ve stavebnictví nejlepší a nejoblíbenější alternativou soudního a rozhodčího řízení, ve stavebnictví. Je založena na odbornosti adjudikátorů, tedy expertů řešících spor.** Jeden nebo tři takoví adjudikátoři se stávají nestranným třetím subjektem označovaným jako „*Dispute Board*“ (tzn. komise, rada nebo panel pro řešení sporů). Praxí je jednoznačně ověřeno, že právě využití takového přístupu je navíc tou nejlepší cestou jak se sporům zcela vyhnout (*dispute avoidance*).

2. Dispute Boards = Rady pro řešení sporů

Každá stavba je jedinečná, což je pravděpodobně jednou z příčin toho, že účastníkům výstavbových projektů chybí tzv. „kolektivní paměť“ (Chern, 2010). Bohužel díky tomu dochází na mnoha stavbách k velmi podobným typům sporů a vynakládá se zcela zbytečné úsilí, čas a finanční prostředky mimo odvětví stavebnictví, především logicky do odvětví poskytování právních služeb. Inženýři chodí svědčit k soudům, místo toho aby se věnovali přípravě a realizaci svých projektů. Navíc je naivní i rozšířená představa, že je spory možné výrazně omezit či dokonce vyloučit prostřednictvím pečlivě a detailně formulované smlouvy. Především velké výstavbové projekty obsahují takovou míru nejistot a neurčitostí, že spory jsou nevyhnutelné. Smluvní strany tedy především potřebují nástroj řešení sporů, který je spravedlivý, ekonomicky efektivní a způsobuje co nejméně překážek a přerušování řádné realizace díla. Koncept „Rady pro řešení sporů“ vznikl v USA, kde je užíván již déle než 30 let, přičemž první zdokumentovaná užití sahají dokonce až do 60. let, kdy byly takové komise využity při výstavbě přehrady Boundary Dam ve státě Washington. Další úspěch tohoto konceptu na rozsáhlých projektech implementace „**Rad pro řešení sporů**“ (*Dispute Adjudication Boards*) na základě požadavků Světové banky a začlenění do smluvních vzorů FIDIC byly klíčovými prvky jejich úspěšného rozvoje a expanze (Chern, 2010).

„**Rada pro řešení sporů**“ je komise sestavená za účelem řešení sporů (před soudním či rozhodčím řízením), které mohou nastat při realizaci projektu. Obecně lze rozlišit dva druhy takových komisí: (1) the Dispute Review Board - DRB (která vyhotovuje doporučení) a (2) Dispute Adjudication Board - DAB (která vyhotovuje rozhodnutí).

Adjudikace nemá v praxi výstavbových projektů mnoho relevantních alternativ. Soudy často postrádají odbornost, s výjimkou zemí jako je Německo a Spojené království, kde existují soudy specializované na stavebnictví. Některé země, jako je například Nizozemí, zavedly systém arbitráží s rozhodčími tribunály specializovanými na spory ve stavebnictví (Lloyd, 2009).

Jak soudní řízení, tak arbitráž jsou nákladné a časově zdouhavé. I rozhodčí řízení se postupně stalo při řešení mnoha sporů neefektivním. Dodnes však spory ve stavebnictví tvoří velkou část všech sporů řešených v rozhodčím řízení (podle statistik ICC tvoří spory z výstavbových projektů téměř 17% ze všech případů projednávaných v roce 2010).

V roce 2011 byla v Londýně pořádána konference na téma *Náklady v mezinárodní arbitráži (The Chartered Institute of Arbitrators)*. Na ní bylo mimo jiné konstatováno, že typická částka vynaložená na právní služby jednou ze stran v průběhu rozhodčího řízení od jeho přípravy až po projednání (s vyloučením fáze vymáhání) byla okolo 1,5 milionů liber, přičemž mediánová výše žalované částky byla nižší než 10 milionů liber. Ve 25% případů s žalovanou částkou mezi 20 a 50 miliony liber pak náklady přesáhly 5 milionů liber. V případě sporů o 100 milionů a více liber pak náklady přesáhly částku 5 milionů liber již ve více než 50% případů. Téměř 75 % těchto nákladů je pak za externí právní zastoupení.

Chern (2010) ve svém článku uvádí k roli „Rady pro řešení sporů“ ve stavebnictví následující:

„Statistiky ukazují, že když v rámci projektu existuje funkční komise pro řešení sporů, pak téměř 99 % všech sporů k ní postoupených bude vyřešeno do 90 dnů s náklady ve výši zhruba 2% hodnoty sporu.“

Například v Polsku jsou stavební spory z projektů výstavby dopravní infrastruktury řešeny obecným soudem ve Varšavě (XXV. Oddělení). Místní státní zadavatel veřejných zakázek v této oblasti ('GDDKiA') má své sídlo místně příslušné tomuto soudu a tento zadavatel zvolil v posledních letech obecný soud jako jedinou metodu řešení sporů.

Samotní soudci uznávají, že alternativní metody řešení sporů - *alternative dispute resolution* ('ADR') a především adjudikace - jsou pro spory ve stavebnictví vhodnější. Ten, kdo vybírá metody řešení sporů v rámci projektu je ovšem zadavatel. Pro veřejnoprávní subjekty ve střední a východní Evropě je stále běžnou praxí (například jako u GDDKiA v Polsku), že DAB a rozhodčí doložky se ze smluvních vzorů záměrně vypouští a volí se rozhodování domácími obecnými soudy. Často je to z čistě spekulativních důvodů.

Z většiny polských smluv na výstavbu dopravní infrastruktury koncipovaných podle vzorů FIDIC (nejpoužívanější smlouvy ve stavebnictví) byly postupně vypuštěny rozhodčí doložky a rady pro řešení sporů. Vše za účelem přenesení rizika na zhotovitele a zbavení se odpovědnosti na straně objednatele. Veřejní objednatelé (např. GDDKiA) tak činili po dohodě s generální prokuraturou ministerstva financí – orgánem zastupujícím vládní instituce u soudů. Namísto čl. 20.2 až 20.8 vzorů FIDIC je většinou ve smlouvě vložena pouze jedna věta: *“Všechny spory budou řešeny všeobecným soudem objednatelovy jurisdikce.”* V důsledku toho projednává všechny spory vznikající z velkých silničních a dálničních projektů zmíněný okresní soud ve Varšavě, protože je jediným soudem příslušné jurisdikce, který tak může činit. Soudní řízení jsou zdoluhavá a vesměs se distancují ode všeho, co by usnadnilo průběh realizace zakázky. Proti rozhodnutí v první instanci se lze ještě dvakrát odvolat. Vykonatelné rozhodnutí je k dispozici za zhruba 10 let.

V nedávné minulosti se v Polsku nevyskytl v podstatě žádný projekt výstavby dálnic, silnic či obchvatů, v němž by v průběhu realizace nedošlo k oznámení claimů, které se ve většině případů promění v soudní řešení sporů.

Z hlediska statistik projednávaly polské soudy 10 výstavbových kauz v roce 2010, v roce 2011 něco kolem 40 a v roce 2012 už jich bylo bezmála 100.

Podle údajů z února 2013 (Smith, 2013) ze 4200 oznámených claimů zhotovitelů, 2000 bylo zamítnuto, 2000 je řešeno a jen 75 akceptováno. Statistiky ukazují, že objednatel přijal strategii systematického zamítání claimů s tím, že problém vyřeší soud.

V podstatě všechny kauzy proti GDDKiA pak končí u zmíněného varšavského okresního soudu, který poslední dobou projednával cca 1500 kauz za rok (zejména v oblasti rodinného práva, ochrany osobního vlastnictví a odškodného za nehody).

Použití alternativních postupů při rozhodování sporů je v Polsku velmi omezené. Rada pro řešení sporů ('DAB') podle FIDIC, složená z odborníků rychle řešících spor, by mohla pomoci vyjasnit většinu sporů v průběhu realizace (často před jejich vznikem). Jak bylo zmíněno, klauzule ustanovující rady DAB jsou obvykle

ze smluv vypouštěny. V drtivé většině případů se předávají spory k řešení od správce stavby přímo k soudu.

Podle údajů z 19. září 2013 (Smith, 2013) dosáhla hodnota sporovaných částek u soudu s účastí GDDKiA (tzn. claimů zhotovitelů) výše něco přes 10 miliard PLN (zhruba 70 miliard Kč). Aktuální hodnota (2014) je zhruba 80 miliard Kč. Počet a hodnota claimů jsou příznakem vážných problémů.

Počet (rozsah a složitost) případů podaných v souvislosti s výstavbou silnic je tak obrovský, že se jejich soudní projednání protahuje na několik měsíců. Další nejistoty jsou spojené i s nekonzistentním rozhodováním i třeba jen jiných senátů stejného soudu ve Varšavě. Není výjimkou, že dva senáty stejného soudu rozhodnou v podobné věci opačně. Dalším paradoxem je, že polští inženýři tráví běžně několik dní v měsíci na výsleších u sporů ze svých i několik let starých projektů. Celé odvětví tak ztrácí efektivitu a motivaci.

3. Předcházení sporů (Dispute Avoidance)

Jak bylo uvedeno, spory jsou pro stavebnictví typické. Chern (2010) uvádí příklad Austrálie, kde je 50 % všech nákladů na právní služby ve stavebnictví vynaloženo na řešení sporů. V takřka 10% projektů bylo mezi 8% až 10% veškerých projektových nákladů vydáno na právní služby. V důsledku zvýšené míry rizika ve stavebnictví tvoří spory nedílnou součást výstavbových projektů. Sporům se nedá zabránit, smluvní strany by ovšem měly učinit veškerá možná opatření tak, aby jejich výskyt omezily a minimalizovaly. Situace se komplikuje i zvýšenou mírou participace různých forem sdružení jak během přípravy, tak při realizaci projektu. Sdružení do jisté míry postrádají pružnost a často i autonomii a schopnost vyjednat řešení problémů.

Nejdůležitějším prostorem pro předcházení sporů je fáze projektové přípravy zákazníka. Špatně připravený projekt bude mít sporů víc než dobře připravený projekt. Dalšími z důležitých prvků pro předcházení sporů jsou:

- a) schopnost vybrat zkušeného zhotovitele a za realistickou smluvní cenu,
- b) účinná alokace rizika ve smlouvě,
- c) způsob projektového řízení a
- d) metoda řešení sporů.

Pro mnohé překvapivě samotné prosté zavedení "Rady pro řešení sporů" bude jedním z nejúčinnějších nástrojů vedoucích k předcházení sporů mezi stranami.

4. Rady pro řešení sporů: výhody a nevýhody

Vzhledem k ohromnému množství vzájemné korespondence a s ohledem na přirozené napětí mezi účastníky výstavbového projektu je běžné, že různé drobnější nedorozumění vznikají takřka na každodenní bázi. Je důležité vytvořit prostředí pro jejich rychlé a efektivní řešení, aby výstavbový projekt mohl pokračovat. Moderní smlouvy motivují a často i nutí zúčastněné strany zasednout k jednomu stolu a pokusit se najít u problematických bodů kompromis tak, aby nemuselo dojít k nákladnému soudnímu či rozhodčímu řízení. Současným trendem je motivovat ke spolupráci tzv. cílovou cenou (ušetřené peníze pod úroveň dohodnuté cílové ceny si strany dělí, stejně tak jako výdaje nad rámec dohodnuté cílové ceny), případně povinností jednat a spolupracovat v dobré víře.

Expertů z „Rady pro řešení sporů“ (jsou-li jmenováni jako stálé orgány) se se zhotovitelem a objednatelem pravidelně setkávají. Během takovýchto setkání, a za přítomnosti těchto informovaných a nezávislých odborníků (členů Rady pro řešení sporů), může dojít k ventilaci názorů, uklidnění sporů, uvolnění napětí a

eliminaci různých osobních animozit. Zkušený odborník může poskytnout oběma stranám návrh řešení tak, aby bylo dosaženo žádaného kompromisu. Součástí takových komisí jsou odborníci, kteří většinou nejsou právníky (jestliže však právníky jsou, pak musí mít rozsáhlé praktické zkušenosti z výstavbových projektů). Rada pro řešení sporů bude ideálně sestavena z kombinace osobností s vhodným podílem zkušeností, znalostí a odbornosti.

Rada pro řešení sporů se stává součástí řízení projektu a tím tedy může (v průběhu trvání smlouvy) ovlivňovat plnění povinností smluvních stran. Přináší užitek při realizaci. Velká část konfliktů během projektu se netýká natolik zásadních otázek, aby „Rada pro řešení sporů“ nemohla nalézt řešení výhodné pro obě strany. Obvykle plně dostačují možnosti dané uzavřenou smlouvou. Díky tomu nedochází k negativnímu ovlivnění pracovních vztahů mezi stranami a jejich každodenní spolupráce na staveništi může pokračovat (Chern, 2010).

Užití „Rady pro řešení sporů“ je nejlepším způsobem předcházení sporům, jelikož napomáhá smluvním stranám nalézat společná východiska.

Kupříkladu při výstavbě přehrady v Ertanu (*Ertan Hydroelectric Dam*) v Číně (v hodnotě 2 miliard dolarů) bylo „Radě pro řešení sporů“ předáno k řešení 40 různých sporů, z nichž ani jeden nakonec nevedl k soudnímu řízení či arbitráži. Stavba letiště v Hong Kongu (*The Hong Kong International Airport*) v hodnotě 15 miliard dolarů zaznamenala 6 sporů předaných k projednání „Radě pro řešení sporů“, přičemž pouze jeden z nich byl dále předán arbitráži, která se nakonec ve svém rozhodnutí ztotožnila s původním rozhodnutím „Rady pro řešení sporů“. Přehrada Katse (*The Katse Dam*) v Jihoafrické republice byla předmětem 12 různých sporů projednávaných „Radou pro řešení sporů“, z nichž pouze jeden vedl k navazující arbitráži, která ovšem opět potvrdila původní rozhodnutí. Rady pro řešení sporů se úspěšně používají například při výstavbě dopravní infrastruktury na Slovensku.

Jednou z nevýhod „Rady pro řešení sporů“ je fakt, že se svými náklady nevyplatí během realizace menších projektů (Chern, 2010).

5. Dispute Adjudication Board ('DAB')

DAB – tzn. jeden nebo tři adjudikátoři vybraní stranami – musí vždy rozhodovat v souladu s pravidly řešení sporů specifikovanými ve smlouvě (viz níže procedura ve vzorech FIDIC). Mimo takovou smluvní adjudikaci existuje v některých zemích i adjudikace zákonná (viz níže zákonná pravidla adjudikace ve Spojeném království a Maďarsku, ale též v Malajsii nebo Austrálii).

V zemích s kontinentální právní tradicí rozhodnutí DAB někdy nebývají právně vymahatelná a závazná, ovšem mají značnou přesvědčivost, a strany se jimi proto po jejich vydání řídí. V zemích s anglosaským právním systémem ovšem rozhodnutí DAB bývají konečná, závazná a vymahatelná, pokud se strany neodvolají ve smluvně stanovené lhůtě k soudu či arbitráži.

Jestliže chtějí smluvní strany rozhodnutí DAB učinit právně závazným a vymahatelným, mohou se domluvit na tom, že DAB řízení bude vedeno jako ad-hoc arbitráž. Rozhodčí doložka zakládající působnost stálého rozhodčího soudu (či jiná dále specifikující ad-hoc arbitráž) může být přeformulována tak, že rozhodčí soud (či ad-hoc rozhodce či rozhodci) bude mít oprávnění k přezkumu rozhodnutí DAB v případě, že jedna ze smluvních stran bude chtít toto rozhodnutí napadnout.

6. Dispute Review Board ('DRB')

Stejně jako DAB se DRB obvykle skládá ze tří hodnotitelů, kteří musí být nestranní, zkušení a uznávaní. Objednatel a zhotovitel každý vyberou jednu osobu, která podléhá schválení druhé strany. Dva schválení a jmenování členové DRB posléze vyberou třetího, který také musí být potvrzen oběma stranami. Jmenování členové DRB si poté vyberou předsedu, přičemž i tato volba musí být potvrzena oběma stranami. Ustavení DRB předchází zahájení realizace díla. DRB se tak může seznámit se smluvními dokumenty, procesy a pravidly, s účastníky projektu a může tak i průběžně sledovat průběh realizace. Členové DRB také pravidelně navštěvují staveniště.

Systém je nastavený tak, aby se rozpory mezi stranami daly řešit včas a na pracovní úrovni. Tam, kde se sporu již nedá zabránit, DRB uspořádá slyšení a **vydá písemné doporučení. Ačkoliv takováto doporučení nejsou závazná, bývají obvykle smluvními stranami akceptována.** To je jak ke prospěchu stran, tak i ve prospěch zachování důvěryhodnosti, pověsti a odbornosti DRB a jejich členů. Strany si mohou smluvně dojednat i to, že doporučení DRB mohou sloužit jako důkazní materiál v případných budoucích soudních sporech a arbitrážích (DRBF, 2013),

7. Smluvní adjudikace: užití DAB ve smluvních vzorech FIDIC

"Rady pro řešení sporů" v podobě DAB se ve smluvních vzorech FIDIC poprvé objevily v roce 1995 v článku 20 FIDIC Red Book a od té doby tvoří obvyklou část většiny vzorů FIDIC i mnoha jiných smluv. Vzory FIDIC obsahují detailní přílohy s pravidly fungování DAB.

FIDIC aktuálně obsahuje čtyři úrovně řešení sporů, které vytvářejí hierarchické uspořádání. Na první úrovni rozhoduje o nárocích stran administrátor projektu, tzv. správce stavby (což je ovšem spíše způsob jak sporu zabránit, než spor samotný), druhou úroveň tvoří adjudikace prostřednictvím DAB. Třetí úroveň je povinný pokus o dosažení smíru prostřednictvím ve smlouvě upraveného jednání stran a poslední čtvrtá úroveň je rozhodčí řízení.

Starší verze FIDIC Red Book (1957) počítala s řešením sporů ve dvou fázích. V první fázi o sporu rozhodoval správce stavby, přičemž jeho rozhodnutí bylo považováno za konečné a pro objednatele i zhotovitele závazné. Během 90denní lhůty mohla kterákoliv ze stran správcovo stanovisko rozporovat a postoupit k řešení rozhodcům. S výjimkou několika menších modifikací rozhodčích doložek ve vydáních z roku 1969 (Druhé vydání) a 1977 (Třetí vydání) zůstal koncept řešení sporů v Red Book beze změn. Zmíněný dvoufázový koncept zůstal dokonce i v Red Book z roku 1987 (1988), způsoby řešení sporů se ovšem v mezidobí podstatně změnilly. Byla kupříkladu zformulována povinnost upozornit na vznik sporu podle článku 67, aby bylo mezi stranami zřejmé, že došlo k jeho formálnímu zahájení. Druhou inovací byla redukce délky lhůty, v rámci které bylo možno napadnout rozhodnutí správce stavby (zkrácena na 84 dní). Třetí podstatnou změnou bylo začlenění povinnosti smírného narovnání sporů v souladu se zněním ustanovení 67.2:

"Jestliže bylo v souladu s ustanovením 67.1 zasláno upozornění o úmyslu zahájit arbitráž, pak jsou smluvní strany před zahájením arbitráže povinny pokusit se narovnat takovýto spor smírně. Pokud se strany nedohodnou jinak, může být arbitráž zahájena 56. den poté, co bylo zasláno upozornění o úmyslu zahájit arbitráž, a to i v případě, kdy neproběhl žádný pokus o smírné narovnání sporu."

Tímto tedy vznikla lhůta v délce 56 dnů, v rámci které mohla být zahájena arbitráž bez ohledu na to, zda-li se strany pokusily o smírné narovnání sporu. Tyto změny ovšem nebyly jednotně promítnuty do všech vzorů FIDIC.

Jak již bylo zmíněno, smluvní vzory FIDIC (v posledním vydání z roku 1999) obsahují čtyři stupně řešení sporů, tzn. **(i) prostřednictvím správce stavby, (ii) DAB, (iii) smírného narovnání a (iv) arbitráže.**

Správce stavby o nároku rozhodne poté, co mu byl oznámen v souladu se smlouvou a poté, co jej řádně posoudil a vyhodnotil. Před vynesením rozhodnutí je ovšem povinen napomoci stranám k dosažení dohody, čímž dochází k faktické mediaci sporu mezi stranami. Rozhodnutí správce stavby (podle článku 3.5) musí být vydáno do 42 dnů poté, co správce obdržel kvantifikovaný nárok jedné ze stran. Jestliže jsou smluvní strany nespokojeny s rozhodnutím správce stavby, mohou spor v souladu s článkem 20.4 předložit k projednání DAB. Ta pak musí vydat rozhodnutí o sporu do 84 dnů od předložení sporu k projednání.

Jak bylo uvedeno, projednání nároku správcem stavby a následné vydání rozhodnutí ještě nelze považovat za spor. Jde o smluvní mechanismus řešení nároků smluvních stran. Přesto je tento proces stranami často jako spor vnímán, i když ve skutečnosti jde o nástroj sloužící k předcházení sporů.

Vzor FIDIC DBO (nejmodernější vzor FIDIC v současnosti) nyní obsahuje (nové) ustanovení v podobě článku 20.5, které zdůrazňuje potenciální mediační funkci DAB:

„Strany mohou kdykoliv na základě dohody společně písemně postoupit jakoukoli záležitost k DAB, spolu s žádostí o poskytnutí asistence a/nebo neformální projednání a pokus o vyřešení jakýchkoliv sporů, které mohou mezi stranami vzniknout v průběhu realizace smlouvy. Takováto neformální asistence se může konat na jakékoliv schůzce, při návštěvě staveniště či jinak. Nicméně pokud se strany nedohodnou jinak, musí být u takovýchto jednání přítomné obě strany. Strany nejsou povinny jednat na základě jakýchkoliv rad poskytnutých v průběhu takovýchto neformálních setkání a DAB není v jakékoliv budoucím sporu a rozhodnutí vázána jakýmikoliv postoji poskytnutými v procesu neformální asistence, a to jak poskytnutými ústně či písemně.“

Je nutné si též uvědomit, že jestliže smlouva předepisuje obligatorní nástroje pro řešení sporů, tak je povinností stran je využít. To bylo potvrzeno soudním rozhodnutím např. v případě *The Channel Tunnel Group v Balfour Beatty* (1992) 56 BLR 1 Court of Appeal, ve kterém soud rozhodl, že nemůže připustit zahájení arbitráže, „jelikož pro arbitráž ještě nenastal čas“, tzn. spor nebyl řešen v souladu s ustanovením článku 67 (1) (FIDIC Red Book, Fourth Edition 1987). To bylo navíc v rámci stejného případu potvrzeno i v rámci odvolání (1993 BLR 22 House of Lords), kdy Lord Mustill rozhodl, že: „Ti, kteří si dohodli způsob rozhodování sporů musí uvést závažné důvody, proč tento způsob neužít (...) jestliže se rozhodli předložit své námítky expertům, či v případě nutnosti rozhodcům, měli by takový krok učinit. Skutečnost, že žalobci nyní považují metodu, kterou si zvolili, za příliš pomalou k naplnění jejich potřeb, je podle mého názoru bezpředmětná.“

Dále například ve sporu u ICC (Case 12048 (2003) (ICC, 2012)) rozhodoval rozhodčí tribunál o tom, jestli má příslušnost k rozhodování o nárocích objednatele, jestliže tyto předtím nebyly, v rozporu s povinnostmi v článku 67 FIDIC Red Book (Fourth Edition), předloženy k projednání správcem stavby. Tribunál rozhodl o své nepřislušnosti k rozhodování sporu. V pozdější komentáři ke sporu (ICC, 2012) je potvrzováno, že v souladu se zněním článku 67 Red Book (Fourth Edition) může rozhodčí tribunál dovodit svou příslušnost k rozhodování sporu jenom v případě, že byl spor předložen v souladu s výše zmíněným ustanovením k posouzení správcem stavby. To samé se pak vztahuje i na článek 20 smluvních vzorů FIDIC ve vydání z roku 1999, přičemž nově roli správce stavby v tomto případě nahrazuje DAB. V tomto případě tedy tribunál rozhodl, že rozhodnutí správce stavby je konečné a závazné, pokud není rozporováno ve smluvně stanovené odvolací lhůtě.

Před zahájením rozhodčího řízení podle vzorů FIDIC platí, že se strany musí pokusit urovnat spor smírem. To platí v případech, kdy nejsou strany spokojené s rozhodnutím DAB, přičemž lhůta stanovená v článku 20.4 je 28 dní. Samotný proces smírného narovnání je upraven v článku 20.5. Ačkoliv není přesně specifikována forma smírního procesu, obvykle je využito odborné posouzení věci a mediace. Rozhodčí doložka v článku 20.6 pak vyžaduje předložení sporu Rozhodčímu soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži.

8. Stanovisko FIDIC k alternativním metodám řešení sporů

FIDIC vydává pravidelně stanoviska k zásadním otázkám ve stavebnictví. Podle stanoviska FIDIC k alternativním metodám řešení sporů mají spory mezi stranami řešené u obecného soudu nebo arbitráže velké nevýhody, a to specificky ve stavebnictví. Posuzované problémy jsou obvykle velice komplexní a neústupnost smluvních stran v takovýchto sporech zřídka vede k rychlému, efektivnímu a levnému řešení. Podle FIDIC řešení sporu u soudu nebo v arbitráži *“zpožďuje nápravu problémů, navyšuje náklady za právní služby, vytváří rozpory, a vede obecně ke zbytečnému mrhání prostředky. Rovněž tak pohlcuje energii stran, čímž podkopává jejich schopnost efektivní spolupráce v budoucnu. Oba důsledky jsou tak škodlivé nejen pro jednotlivé strany, ale i pro společnost jako celek.”*

Různé způsoby alternativního řešení sporů (jako je DAB, DRB, mini-trials, adjudikace, conciliace a mediaci) **jsou založené na konsensu**. Ačkoliv na rozdíl od soudního sporu či arbitráže nemusí tyto metody vést ke konečným a závazným rozhodnutím, jejich výstupy a dohody o narovnání mohou být pro strany přesvědčivější a přijatelnější, v případě neplnění pak mohou mnohdy být i vynutitelné soudy.

Z těchto důvodů FIDIC vyzval své členské organizace k tomu, aby se zasadily o používání metod alternativního řešení sporů.

9. Nezávislost a nestrannost rozhodování v adjudikaci

Pro efektivitu a důvěryhodnost rozhodování v adjudikaci je důležité zajistit její nezávislost a nestrannost. Tyto dva faktory mohou být ovlivněny způsobem zajištění financování a výší odměny adjudikátorů. Dalším důležitým prvkem je sestavení národního seznamu klíčových a nezávislých odborníků adjudikátorů.

FIDIC podporuje sestavování národních seznamů. Takovéto seznamy (sestavené podle kritérií FIDIC) již byly vytvořeny v Japonsku a Francii. FIDIC rovněž dohlíží i na úroveň adjudikace u projektů a smluv založených na jeho vzorech.

10. Vynutitelnost rozhodnutí „Rady pro řešení sporů“

„Rada pro řešení sporů“ je čistě smluvním nástrojem. Smluvní strany jej zakládají dohodou a posléze vybaví pravomocí a příslušností projednávat a radit v řešených sporech. V praxi se pak potýkáme s různými výhodami a nevýhodami nezávazných doporučení a závazných mezitímních rozhodnutí podle toho jaké kompetence má příslušná komise. Neexistuje jednoznačná odpověď na to, zda-li v tom kterém případě užít subjekt, který pouze doporučuje či subjekt, který rozhoduje, jejich úspěch a účinnost jsou totiž vždy závislé na různých okolnostech, rozhodném právu, schopnostech a pověsti členů komise, potřebách a prioritách stran a na jejich kulturním zázemí (Chern, 2010).

11. Nezávazná doporučení

I v případě, kdy je doporučení „Rady pro řešení sporů“ smluvně nezávazné, nemusí dojít k jeho odmítnutí jednou ze stran. Důvodem je fakt, že ho lze použít jako důkazní prostředek v pozdějších fázích sporu a je pravděpodobné, že soudce či rozhodce vezme při svém rozhodování dříve formulovaný postoj odborníka dobře seznámeného s projektem a jeho realizací na vědomí. Uvádí se následující výhody nezávazných doporučení „Rady pro řešení sporů“:

- Přesvědčivost – zejména pokud je doporučení vysloveno respektovaným odborníkem,
- je možné udělat kompromis, který vede k udržení dobrých vztahů mezi partnery,
- procedura neobsahuje hrozbu definitivní závaznosti,
- kratší čas potřebný k přípravě projednání sporu v porovnání s jinými metodami řešení sporů,
- kratší projednání sporu,
- menší náklady vynaložené na projednání, a
- pragmatická rozhodnutí mohou účinně zabránit arbitráži či soudnímu sporu.

Mezi slabiny nezávazných doporučení bývají uváděny tyto:

- Umožňují straně povinné odsouvat splnění své povinnosti (prostřednictvím navazující arbitráže apod.), a
- účinek doporučení může být v některých případech nicotný (Chern, 2012).

12. Mezitímní závazná rozhodnutí

Rozhodnutí DAB jsou smluvně závazná s okamžitou účinností. Z toho důvodu povinná strana porušuje smlouvu tím, že v souladu s rozhodnutím DAB nejedná.

Výhody mezeitímního závazného rozhodnutí jsou následující:

- Rozhodnutí je v případě nutnosti právně vymahatelné (záleží ovšem na rozhodném právu, které může obsahovat mandatorní limity),
- závazná povaha rozhodnutí může vést k brzkému narovnání sporu,
- nerespektování rozhodnutí vede k porušení smlouvy.

Slabiny mezeitímního závazného rozhodnutí jsou následující:

- Jelikož jsou jeho důsledky závažnější, vede k většímu "boji" mezi stranami,
- veškeré náklady na přípravu a slyšení samotné jsou vyšší, stejně tak jako je delší čas potřebný na přípravu a projednání sporu,
- větší nutnost kvalifikovaného právního zastoupení,
- podoba finálního rozhodnutí je již mimo kontrolu obou stran,
- některé problémy jsou velice komplexní a pokud je nutné čekat na výsledek rozhodnutí, může dojít k negativním časovým prodlevám (Chern, 2012).

13. Zákonná adjudikace

Zákonná adjudikace byla ve Spojeném království zavedena v roce 1998, kdy nabyl účinnosti zákon „*Housing Grants, Construction and Regeneration Act 1996*“ (obvykle znám jen coby „*Construction Act*“, dále i „*Stavební zákon*“). Tento zákon dal smluvním stranám smlouvy o dílo výstavbového projektu zákonnou možnost a

povinnost jednostranně postupovat spory adjudikací kdykoliv v průběhu realizace projektu (s několika málo výjimkami).

Před přijetím tohoto zákona byly hlavními způsoby řešení sporů ve stavebnictví soudní a rozhodčí řízení. Bohužel ani jeden ze způsobů se neosvědčil kvůli nadměrným nákladům, délkám řízení a nepříjemným křížovým výslechům předvolávaných svědků. Od konce 70. let a v průběhu let 80. bylo ve Spojeném království vedeno mnoho sporů z výstavbových projektů, což znamenalo náhlé zvyšování zátěže soudů. To vedlo k tomu, že průměrná doba od podání žaloby až k projednání věci byla 18 až 24 měsíců. Podobné prodlevy ovšem běžně generovalo i rozhodčí řízení.

Stavebnictví bylo v tomto období známé především svou chronicky špatnou platební morálkou, což byl problém, který se kvůli ekonomické recesi z počátku 90. let stále jen zhoršoval. V důsledku toho, a v důsledku neefektivnosti arbitráží a soudních sporů, došlo k dohodě vlády Spojeného království a zástupců tamního stavebnictví, v důsledku čehož byl pověřen Sir Michael Latham tím, aby vypracoval zprávu o situaci ve stavebnictví. Vydání Lathamovy zprávy z roku 1994 pak, mezi jinými, vedlo k zavedení zákonné adjudikace.

Hlavním účelem adjudikace bylo vylepšit cash-flow výstavbových projektů a poskytnout možnost závazného mezitímního rozhodnutí, tzn. relativně levného a rychlého způsobu řešení sporů před jejich definitivním rozhodnutím v rámci soudního či rozhodčího řízení. Hlavním mottem změny bylo „**Nejprve zaplat a pak se sporuj**“.

Na počátku byla k zákonné adjudikaci velká nedůvěra. K největším obavám patřilo, že slabší ze smluvních stran (obvykle subdodavatelé) se bude zdráhat adjudikaci využít, aby jim nebylo zabráněno účastnit se budoucích zakázek. Tato obava se naštěstí ukázala neopodstatněnou a adjudikace se tak rychle stala nejoblíbenějším způsobem řešení smluvních sporů z výstavbových projektů v rámci Spojeného království.

Dnes už se o adjudikaci a jejím pozitivním vlivu nepochybuje. **Zůstává tak zdaleka nejoblíbenější metodou řešení sporů v britském stavebnictví. Rychlost a efektivnost vynaložených nákladů je v kontrastu k problémům spojeným se soudním řízením a arbitráží. Popularita adjudikace vedla k dalším pozitivním důsledkům, jako je například snížení soudní zátěže, jak z hlediska času, tak z hlediska množství sporů.** Počet sporů zahájených u specializovaného britského stavebního soudu (Technology and Construction Court) po jejím zavedení oproti předchozímu období výrazně klesl, přičemž se snížilo i množství arbitráží vedených ve stavebnictví.

Podstatnou složkou úspěchu je ovšem i to, že britské soudy jsou ochotny důsledně vymáhat rozhodnutí vzešlá z adjudikace. Mimo toho existuje jen málo možností, jak se vyvázat z důsledků mezitímního rozhodnutí před definitivním vyřešením sporu. Tato důsledná politika vymahatelnosti pak vedla k výraznému vylepšení cash-flow výstavbových projektů.

Režim zákonné adjudikace byl následně zaveden v například v Austrálii, v roce 2013 v Maďarsku a v roce 2014 v Malajsii.

14. Režim zákonné adjudikace ve Spojeném království

§ 108 druhé části Stavebního zákona zavádí zákonný nárok a pravidla pro adjudikaci. Zmíněný zákon stanovuje, že „*spor mezi stranami, vzešlý během trvání smlouvy účinné od 1. května 1998 či později, může být předložen k adjudikaci*“. Za spor je považován jakýkoliv nesoulad mezi stranami.

Zákon předepisuje, jaká ustanovení musí obsahovat smlouva o dílo, aby odpovídala jeho požadavkům. Smlouva tedy musí obsahovat ustanovení o oznamovací povinnosti stran v případě jejich rozhodnutí o zahájení sporu, časový rozvrh pro jmenování adjudikátora, lhůty pro vydání rozhodnutí a především

adjudikátorovy pravomoci. Zákon rovněž stranám předepisuje nutnost smluvního zakotvení adjudikátorovy nestrannosti. Rovněž tak vyžaduje, aby smlouva stanovila závaznost adjudikátorova rozhodnutí až do chvíle vydání definitivního rozhodnutí v rámci případného soudního sporu, arbitráže či dohody mezi stranami. Smluvní strany si rovněž mohou dohodnout, že rozhodnutí adjudikátora bude konečné.

Smlouvy, ve kterých nebyly dodrženy zákonné požadavky na obsah jejich ustanovení o adjudikaci podléhají regulaci pro řešení sporů zavedené v tzv. *Scheme for Construction Contracts (England and Wales) Regulations 1998* ('the Scheme', dále i „Systém“).

15. Britský Systém pro výstavbové projekty (Scheme for Construction Contracts)

Nestrannost a nezávislost je požadována i od adjudikátora, který vede adjudikační řízení v souladu se Systémem. § 12 (1) Systému (který se zabývá pravomocemi adjudikátora) stanovuje adjudikátorovu povinnost jednat nestranně a v souladu se smlouvou a právním řádem. Povinnost nestrannosti a nezávislosti zároveň znamená, že adjudikátor nesmí být předpojatý vůči jedné ze stran, přičemž předpojatost nesmí ani potenciálně hrozit. To je považováno za nedílnou součást spravedlivého a řádného procesu. Součástí toho je pak i povinnost vést slyšení ve věci spravedlivě a čestně.

Test prokazující předpojatost je jednoduchý: jestliže může být kýmkoliv vznesena smysluplná námitka o předpojatosti adjudikátora, pak je tento považován za předpojatého. Obsahem námitky mohou být například styky s některou ze smluvních stran, zvýhodňování některé ze stran nebo jejího zájmu během procesu adjudikace apod.

Slyšení by mělo být vedeno spravedlivě a vyváženě, tzn. strany musí být řádně seznámeny s případem a argumenty protistrany a rovněž tak musí mít možnost prezentovat argumenty své. Ústní slyšení není nezbytnou součástí adjudikace a adjudikátor tak má možnost rozhodnout, samozřejmě v rámci zákonných ustanovení, zda-li svolá ústní slyšení nebo ne (samozřejmě za účasti obou stran).

Pokud adjudikátor stranám neposkytne řádné a spravedlivé posouzení jejich nároků, může se toto stát důvodem k soudnímu přezkumu věci.

16. Některé procesní náležitosti zákonné adjudikace

V rámci Systému může být adjudikace zahájena předložením písemného oznámení o adjudikaci druhé straně. Písemné oznámení musí obsahovat důvody, kvůli kterým má být adjudikace zahájena. Adjudikátor pak musí být jmenován do 7 dnů od doručení písemného oznámení.

Adjudikátor může být určen již i přímo v konkrétní smlouvě, ta může specifikovat i složení širšího panelu adjudikátorů či subjekt, který adjudikátora jmenuje (*Adjudicator Nominating Body*). Pokud smlouva tento problém výslovně neřeší, pak mohou strany využít jakéhokoliv subjektu. Po jmenování je adjudikátorovi (a druhé straně) zasláno oznámení s informacemi, které má adjudikátor posoudit. Adjudikátor musí vydat rozhodnutí do 28 dnů od obdržení zmíněného oznámení.

Strany mohou namítnout adjudikátorovu nezpůsobilost k rozhodování sporu, například v důsledku hrozícího střetu zájmů, případně když posuzovaná smlouva není stavební smlouvou o dílo ve smyslu zákona. Ačkoliv adjudikátoři, pokud k tomu nejsou výslovně pověřeni stranami sporu, obvykle nemají pravomoc rozhodovat o takovýchto procesních záležitostech (to je až na případném soudu), jejich vlastní přezkum hrozícího střetu zájmů apod. je doporučován, aby tak mohla být lépe zaručena jejich nestrannost.

Svémi rozhodnutími mohou adjudikátoři vydat nejen příkazy k platbě, ale mohou rozhodnout i technické záležitosti, na kterých se strany nebyly schopny dohodnout. Adjudikátoři jsou povinni vydat i odůvodnění rozhodnutí, pokud si to některá ze stran vyžádá. Adjudikátoři rovněž rozhodují o tom, která ze stran má povinnost hradit adjudikátorovy náklady řízení. Podle zákona jsou však strany povinny hradit své vlastní náklady spojené s adjudikací.

Strana, která odmítne plnit na základě adjudikátorova rozhodnutí, může být k plnění donucena soudně (soudy ve většině případů potvrdí adjudikátorovo rozhodnutí v řádech dnů). Existuje však i možnost, kdy je adjudikátorovo rozhodnutí zvráceno soudní cestou, a to zejména v důsledku procesních pochybení například při prezentaci důkazů, pochybách o nestrannosti apod. Proti rozhodnutí adjudikátora se sice nejde odvolat, spor však může být projednán soudem nebo arbitráží jako zcela nový případ.

17. Řešení sporů ve stavebnictví v Maďarsku

Zákon, který nabyl účinnosti 1. července 2013 (Zákon XXXIV) zavádí tzv. Expertní orgán pro potvrzení provedení díla ("EOPPD") spolu s definicí jeho funkcí a pravomocí. Důvodem k přijetí nové legislativy a zavedení nového orgánu byl velký nárůst právních sporů souvisejících s realizací výstavbových projektů v předcházejících letech. Velké množství sporů vznikalo jak mezi objednateli a zhotoviteli, tak i v poněkud menší míře v rámci subdodavatelských řetězců. V takovém prostředí soudům obvykle trvalo několik let, než byly schopny vydat pravomocný rozsudek ve věci (tzn. obdobná situace, jaká vedla k zavedení zákonné adjudikace ve Spojeném království).

Působnost zákona se týká veškeré výstavby v Maďarsku. Zákon uvádí, že jakákoliv smluvní ustanovení omezující či vylučující působnost a pravomoci EOPPD, či jakékoliv smluvní sankce spojené s užitím EOPPD jsou neplatné a nicotné. Proto je tedy při jakékoliv výstavbě v Maďarsku nutné počítat s tímto obligatorním předpisem Maďarského práva, který nelze obejít ani tím, že si strany smluvně zvolí jiné rozhodné právo. EOPPD nemá pravomoc k rozhodování všech právních sporů ve stavebnictví, jeho působnost se týká jen následujících situací:

- (a) případy, kdy není vydán protokol o předání a převzetí díla;
- (b) případy sporů ohledně vydání a obsahu protokolu o předání a převzetí díla;
- (c) nezaplacení splatné pohledávky; a
- (d) kdy jsou mezi stranami spory kvůli zajištění (bankovní garance, zástava, ručení) a jeho případné vymahatelnosti.

Je nutné zdůraznit, že EOPPD nekoná *ex officio* a proces tak bývá zahájen na základě žádosti jedné ze stran. Zákon garantuje účastníkům sporu, který byl neúspěšně řešen prostřednictvím EOPPD přednostní a koncentrované soudní projednání věci. Předpokládá se, že takovéto ustanovení povede k tomu, že strany upřednostní využití EOPPD místo toho, aby se rovnou obrátily na soud a podstoupily běžné soudní řízení. EOPPD se skládá z nezávislých soudních znalců a musí vydat své odborné stanovisko do 30 dnů od přijetí žádosti. Strana, která se stanoviskem nesouhlasí, musí podat žalobu do 60 dnů od doručení stanoviska, a jak již bylo řečeno, soud má povinnost projednat případ přednostně v koncentrovaném řízení. Novelizovaný maďarský Zákon o občanském soudním řízení garantuje několik zákonných záruk a přednostní zacházení straně, která podle odborného stanoviska utrpěla ve sporu újmu (např. přednostní vykonatelnost rozhodnutí, různé prvky soudní ochrany apod.). Takovéto řízení je výhodné pro zhotovitele, zejména pokud objednatel zpochybňuje některou část jeho smluvního plnění. Zhotovitel pravděpodobně upřednostní EOPPD před hrozbou dlouhého a nákladného soudního či rozhodčího řízení.

Dalším orgánem vytvořeným k řešení sporů jsou smírčí panely přidružené k jednotlivým regionálním průmyslovým a obchodním komorám. Tyto panely v Maďarsku vynucují zejména ochranu spotřebitele a jsou proto spotřebitelům snadno přístupné. Definice pojmu spotřebitel byla výrazně rozšířena v důsledku novelizace Zákona na ochranu spotřebitele, která nabyla účinnosti od července 2013. Nová definice tak zahrnuje nejen fyzické osoby jednající mimo rozsah svého povolání, ale nově i mikro, malé a středně velké firmy v souladu s pojetím práva EU.

Smírčí panely mohou vydávat závazná rozhodnutí týkající se podnikatelských subjektů, ale pouze poté, co se takovýto subjekt sám zaváže k jeho respektování. Do 15 dnů od vydání rozhodnutí je možné se odvolat k soudu.

Zdroje:

Internetové stránky:

DRBF (2013) Dispute Resolution Board Concept, Available: <http://www.drb.org/concepts.htm> [20 Aug 2013].

FIDIC: Adjudicators [Online], Available: <http://fidic.org/node/802> [20 Aug 2013].

FIDIC: 2011/2012 Annual Report [Online], Available: <http://fidic.org/node/813> [20 Aug 2013].

FIDIC: Alternative Dispute Resolution [Online], Available: <http://fidic.org/node/761> [20 Aug 2013].

FIDIC: Committees [Online], Available: <http://fidic.org/node/771> [20 Aug 2013].

FIDIC Guidance Memorandum to Users of the 1999 Conditions of Contract dated 1 April 2013 [Online], Available: <http://fidic.org/node/1615> [20 Aug 2013].

FIDIC: International and National Lists of Adjudicators, Available: <http://fidic.org/node/2555> [20 Aug 13].

FIDIC: Statutes and by-laws (October 2011) [Online], Available: <http://fidic.org/node/769> [20 Aug 2013].

FIDIC: FIDIC Guidance Memorandum to Users of the 1999 Conditions of Contract dated 1st April 2013 [Online], Available: <http://fidic.org/node/1615> [20 Aug 2013].

Guidance for Adjudicators, Construction Umbrella Bodies Adjudication Tasks Group [Online], Available: http://www.scl.org.uk/files/GfA_0207.pdf [20 Aug 2013].

ICC (2012) International Court of Arbitration Bulletin, VOL 23/Number 2 - 2012

Housing Grants, Construction and Regeneration Act (1996) [Online], Available: at <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/53> [20 Aug 2013].

CUB: USERS' GUIDE TO ADJUDICATION available at: http://www.scl.org.uk/files/CUB_Users_Guide_May_2003.pdf [20 Aug 2013].

CUB. Guidance fo Adjudicators available at: http://www.scl.org.uk/files/GfA_0207.pdf [20 Aug 2013].

Scheme for Construction Contracts (England and Wales) Regulations 1998 [Online], Available: <http://www.legislation.gov.uk/uksi/1998/649/made> [20 Aug 2013].

Lloyd, H. (2009) Some thoughts on NEC3 International Construction Law Review [Online], Available: www.neccontract.com [12 April 2013].

Seppälä, S. R. (2012) How Not to Interpret the FIDIC Disputes Clause:

The Singapore Court of Appeal Judgment in the Persero Case [Online], Available: <http://www.whitecase.com/files/Publication/36c4bf94-23c0-44df-85fb-d090c635ffb1/Presentation/PublicationAttachment/82c6372a-76f9-40ef-99d1-d2fc68a7f86b/article-How-not-to-interpret-FIDIC-Disputes-Clause-April2012.pdf> [Feb 2014]

Users' Guide To Adjudication, Construction Umbrella Bodies Adjudication Task Group, April 2003 ("Users' Guide") [Online], Available: http://www.scl.org.uk/files/CUB_Users_Guide_May_2003.pdf [20 Aug 2013].

Knihy, články a abstrakty

Balazs, T. Klee, L. Gulyas, T. (2014) "FIDIC Contracts and Hungarian law: Important aspects of using FIDIC Contracts in Hungary" [2014] ICLR 138.

Butera, G. (2014) "Untangling the Enforcement of DAB Decisions" [2014] ICLR 036. Volume 31, 2014 - Part 1.

Chern, C. (2010) *The Law of Construction Disputes*. London: Informa, 2010.

Chern, C. (2012). *Chern on Dispute Boards*, 2nd Edition. London: Wiley

Klee, L., Nový, D. *Construction Dispute Boards*. Czech (& Central European) Yearbook of Arbitration, IV, 2014.

Klee, L. (2012) *Smluvní vztahy výstavbových projektů*. Wolters kluwer. Prague.

LLOYD, H. and JONES, D.S. (2014) „Introduction“ [2014] ICLR 001. Volume 31, 2014 - Part 1.

Venoit, W.K. (2009) *International Construction Law: A Guide for Cross-Border Transactions and Legal Disputes*. ABA Publishing. Chicago.

ICC International Court of Arbitration Bulletin Vol 22/Number 1-2011.

FIDIC (2000). *The FIDIC Contracts Guide*. First Edition. Laussane.

FIDIC (2011). *FIDIC Procurement Procedures Guide*. First Edition. Laussane.

Jaeger, A. V., Hök, G. S. (2010) *FIDIC – A Guide for Practitioners*. Springer Verlag, Berlin.

C. Chern, The Dispute Board Federation and the Role of Dispute Boards in Construction – Benefits without Burden, *Revista del Club Español del Arbitraje*, Volume 2010, Issue 9.

Jamka, M., Morek, R. (2013) *Dispute Avoidance and Resolution under FIDIC Rules and Procedure: Polish Experience*, presented at the seminar *Making a Success out of a Construction Project: International FIDIC Standards and their Implementation in Ukraine*. Kiev

Smith, A. (2013) *RAPORT Polskie drogi – dlaczego Polska nie radzi sobie z inwestycjami infrastrukturalnymi?* Opracowany przez Centrum, Warsaw

Autoři:

JUDr. Lukáš Klee, Ph.D., LL.M., MBA je expert na smluvní vztahy ve výstavbových projektech. Jako právník společnosti Metrostav a.s. se věnuje právním aspektům výstavbových projektů u nás i v zahraničí. V současnosti pracuje též jako vyučující předmětu Závazkové vztahy v mezinárodní investiční výstavbě na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a jako lektor například pro FIDIC, Justiční akademii České republiky, apod. Je autorem mnoha knih a článků v odborných časopisech. Kontakt: klee@email.cz

Mgr. et Mgr. Ondřej Ručka absolvoval Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. V současné době i pracuje jako podnikový právník ve společnosti Českomoravská záruční a rozvojová banka, a. s. Kontakt: ondrej.rucka@gmail.com